

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,

themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

**Комітет Верховної Ради
України з питань
соціальної політики
та захисту прав ветеранів**

Щодо проєктів законів

(реєстр. № 10437 від 29 січня 2024 року;

реєстр. № 10438 від 29 січня 2024 року;

реєстр. № 10448 від 30 січня 2024 року)

Міністерство юстиції України у зв'язку з листом Голови Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Галини Третьякової від 31 січня 2024 року № 04-30/12-2024/22147 опрацювало проєкти законів України «Про внесення змін до пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» щодо визначення права розпорядження репродуктивними клітинами у разі загибелі (визнання померлим) їх власника» (реєстр. № 10437 від 29 січня 2024 року) (далі – проєкт Закону № 10437), поданий народним депутатом України Герасимовим А.В. та іншими народними депутатами України; «Про внесення змін до деяких законів України з метою вирішення питання зберігання та використання репродуктивних клітин загиблих/померлих учасників війни» (реєстр. № 10438 від 29 січня 2024 року) (далі – проєкт Закону № 10438), поданий народним депутатом Мазурашу Г.Г., та повідомляє, що Мін'юст не підтримує прийняття Верховною Радою України вказаних законопроєктів з огляду на таке.

Насамперед слід зазначити, що, здійснюючи розробку проєкту нормативно-правового акта, спрямованого на врегулювання відносин у сфері забезпечення прав військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство), суб'єкт правотворчої діяльності має забезпечити справедливий баланс між задоволенням загального суспільного інтересу щодо збереження генофонду Українського народу та необхідністю захисту основоположних прав осіб, щодо яких можуть бути застосовані допоміжні репродуктивні технології.

Міністерство юстиції України

№ 21337/1409-1-24/8.1.1 від 09.02.2024

Підписувач *Малюська Денис Леонтійович*

Сертифікат [3ED5083160DBC59B04000000E04446007171D100](#)

Дійсний з [20.02.2023 12:20:56](#) по [20.02.2024 12:20:56](#)

Застосування системного та порівняльного аналізів положень вказаних законопроектів дає підстави дійти висновку, що правовий механізм, запропонований у кожній із редакцій надісланих проектів законів, не містить положень, які забезпечували б завершеність та повноту механізму правового регулювання відносин у відповідній сфері, що в свою чергу вказує на недотримання закріпленого статтею 8 Конституції України принципу верховенства права та про відсутність справедливого балансу, про який зазначалося вище.

Слід враховувати, що складовими принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано (рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

Конституційний Суд України вважає, що принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017).

У контексті статті 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов правової дійсності та його впевненість у своєму правовому становищі, а також захист від свавільного втручання з боку держави. Юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (законні очікування) (рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

Проектом Закону № 10437 пропонується викласти підпункт 3 пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» у новій редакції, якою визначити, що *«у разі загибелі або визнання померлою в установленому порядку особи, репродуктивні клітини якої зберігаються, розпорядження ними здійснюється спадкоємцем (спадкоємцями) такої особи у порядку та у строки, встановленими Кабінетом Міністрів України».*

Наведене не може бути предметом правового регулювання рішення Уряду, оскільки загальні засади спадкування визначено Цивільним кодексом України (далі – ЦК України).

Крім того, констатування факту можливості розпорядження репродуктивними клітинами особи у разі її загибелі або визнання померлою в установленому порядку спадкоємцем/спадкоємцями (без встановлення окремого порядку та особливостей спадкування права розпорядження таким

особливим об'єктом матеріального світу, як репродуктивні клітини особи), ураховуючи загальні засади спадкування, викликає низку суттєвих питань, відповіді на які положення проекту Закону № 10437 у пропонованій редакції не дають.

Так, наприклад, ЦК України містить загальні положення про спадкування, які, зокрема, передбачають:

здійснення спадкування за заповітом та за законом;

свободу волі спадкоємця як за заповітом, так і за законом щодо прийняття спадщини або не прийняття її (частина перша статті 1268 ЦК України);

п'ятирівневу черговість спадкування за законом (статті 1273, 1275 ЦК України). При цьому в першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. Тоді як особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини («цивільна дружина, чоловік», які в правовідносинах, що пропонується врегулювати, є зацікавленими особами) мають право на спадкування за законом у четверту чергу (статті 1261, 1264 ЦК України);

принцип рівності часток кожного спадкоємця, якщо інше не передбачено спадкодавцем у заповіті, та права спадкоємців на виділ їх часток в натурі (стаття 1278 ЦК України);

порядок визнання спадщини відумерлою та передання її у власність територіальної громади у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття (стаття 1277 ЦК України).

Таким чином, проект Закону № 10437 не дає відповіді на питання про: види спадкування репродуктивних клітин (за законом та/або заповітом); можливість застосування черговості спадкування у вказаних правовідносинах; можливість поділу між спадкоємцями однієї черги особливого об'єкта спадкування; необхідність видачі свідоцтва про право на репродуктивні клітини тощо.

Крім того, встановлюючи порядок розпорядження репродуктивними клітинами особи у разі її загибелі або визнання померлою, поза межами правового регулювання проекту Закону № 10437 залишається питання щодо можливості розпорядження репродуктивними клітинами особи у разі визнання її безвісно відсутньою.

При цьому слід враховувати, що визнання фізичної особи безвісно відсутньою не має наслідком відкриття спадщини, адже презюмується, що така особа є живою. Таким чином, має бути розглянута можливість застосування іншого механізму щодо розпорядження репродуктивними матеріалами на випадок визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

Проектом Закону № 10438, зокрема, пропонується викласти абзац десятий частини першої статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у новій редакції, якою встановити, *що у період дії воєнного стану військовослужбовцям, визначеним у підпункті 1*

пункту 1 статті 3 цього Закону, забезпечується безоплатне отримання медичної послуги, пов'язаної із реалізацією їхнього права на біологічне батьківство (материнство), зокрема на здійснення забору, кріоконсервації та зберігання їхніх репродуктивних клітин на випадок втрати репродуктивної функції при виконанні обов'язків із оборони держави, захисту Вітчизни та інших покладених на них обов'язків відповідно до законодавства у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. У випадку загибелі/смерті такої особи право на безоплатне збереження та використання (або передачу третій особі задля донорського штучного запліднення) збережених її репродуктивних клітин переходить до близьких родичів відповідної загиблої/померлої особи.

Аналіз цих положень дає підстави дійти висновку про їх внутрішню неузгодженість, оскільки перше речення передбачає право забору, кріоконсервації та зберігання репродуктивних клітин на випадок втрати військовослужбовцями репродуктивної функції (з визначенням відповідного порядку Кабінетом Міністрів України), натомість друге речення свідчить, що таке право передбачається і на випадок загибелі/смерті особи.

У контексті наведеного для дотримання вимоги щодо передбачуваності (прогнозованості) результатів реалізації пропонованих норм наголошуємо на важливості чіткого обумовлення мети, для якої державою забезпечується безоплатне надання відповідної медичної послуги.

Крім того, слід зазначити, що ні проєкт Закону № 10438, ні Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», до якого вносяться зміни, не забезпечують розуміння того, хто може вважатися «близькими родичами» для цілей розпорядження репродуктивними клітинами особи у разі її загибелі/смерті.

Своєю чергою Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства під терміном «близькі родичі» обумовлює батьків, дітей, братів, сестер (стаття 68 цього Кодексу). Тобто той з подружжя, який пережив іншого та є в правовідносинах, які пропонується врегулювати, зацікавленою особою, не входить до кола близьких родичів.

Також варто констатувати, що проєкт Закону № 10438, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» не містять положень, які чітко унормовують і визначають строк зберігання репродуктивних клітин, як у цілому, так і в разі, якщо особи, уповноважені розпоряджатися репродуктивними клітинами загиблої/померлої особи, та особи, чії репродуктивні клітини перебувають на зберіганні, відмовляться від їх використання для цілей застосування методик допоміжних репродуктивних технологій або не звертатимуться в подальшому до закладу охорони здоров'я з метою їх використання.

З огляду на безоплатність надання медичних послуг, пов'язаних із реалізацією права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство) та можливість безоплатного збереження та використання

(або передачі третій особі для донорського штучного запліднення) репродуктивних клітин загиблої/померлої особи, слід констатувати наявність ризиків додаткового фінансового тягаря на державний бюджет.

У зв'язку з прийняттям у цілому Верховною Радою України 07 лютого 2024 року проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження генофонду Українського народу» (реєстр. № 10448), поданого народним депутатом України Дмитрієвою О.О. та іншими народними депутатами України, зауваження та пропозиції Міністерства юстиції України до цього законопроєкту втратили свою актуальність.

Міністр

Денис МАЛЮСЬКА